

**Промова уповноваженого Федерального уряду з питань
переселенців і національних меншин, депутата Бундестагу пана
Гартмута Кошика**

**у рамках практичного семінару для підготовки проекту
„Толерантність на кордонах Європейського Союзу“,**

**що проводиться Саксонським Форумом політичної освіти
при Фонді Конрада Аденауера**

„Основні принципи Федерального уряду щодо національних меншин“

19.–20.10.2017, Дім єпископа Бенно, Шмохтітц

Я щиро дякую за запрошення на цей семінар та можливість, виступати перед Вами. Коли я у вересні 2016 року був на Закарпатті, і мукачівський греко-католицький єпископ Мілан Шашік та його співробітники доктор Олександр Бокотаї та Михайло Фетько представили мені свою ідею проекту «Толерантність на кордонах Європейського Союзу», я відразу захопився цим задумом. Я звернувся до кількох установ і отримав позитивну реакцію, також щодо можливостей фінансування. Ми готуватимемо та подаватимемо проектну пропозицію у рамках програми «Східне партнерство» Федерального міністерства закордонних справ, і я впевнений, що під час даного семінару будуть отримані прекрасні результати, які стануть основою для формулювання проекту.

Хочу особливо подякувати фонду Конрада Аденауера за те, що ця організація зробила можливим проведення нашого семінару тут, у Домі єпископа Бенно, а саме керівникові Саксонського форуму політичної освіти панові доктору Йоахіму Клозе та пані Габріеле Бауманн, яка очолює представництво фонду у Києві – вона потурбувалася про оплату подорожі для учасників з України.

Наш сьогоднішній захід є наступним у низці спільних проектів, які я мав честь організувати у якості Уповноваженого Федерального уряду з питань переселенців та національних меншин за останні чотири роки разом із фондом Конрада Аденауера. Рік тому на Закарпатті, в Ужгороді відбувся прекрасний, надзвичайно результативний симпозіум «Інтеграція релігійних та етнічних

меншин на сході Європи». За підтримки фонду Конрада Аденауера у верхньосилезьському містечку Гросс Штайн (Камень Шльонскі) у квітні цього року відбулося також засідання «Віра – опора національної самобутності», на якому зібралися священики німецькомовної меншини; голова фонду Конрада Аденауера пан доктор Ганс-Герт Пьоттерінг виступив перед учасниками з прекрасною промовою.

Мені особливо приємно було почути про те, що угорський міністр гуманітарних ресурсів, пан доктор Золтан Балог, люб'язно пообіцяв перевірити можливість підтримки нашого проекту. З цієї причини я надзвичайно вдячний представникові Управління освіти Угорщини панові доктору Жолту Сабо за те, що прибув до нас із Будапешту.

З мого досвіду, саме у сфері захисту національних меншин така міжнародна співпраця є надзвичайно важливою. Вона може бути двосторонньою, багатосторонньою чи на наднаціональному рівні. Прекрасним прикладом тут виступає Європейський центр з питань меншин (European Centre for Minority Issues – ECMI) у місті Фленсбург, заснований спільно Королівством Данія, Німеччиною та федеральною землею Шлезвіг-Гольштинія. Центром ECMI вже було проведено декілька заходів щодо становища меншин в Україні, звичайно також за участі українських фахівців. Приблизно місяць тому моїми гостями у Міністерстві внутрішніх справ була така група, що прибула до Німеччини на запрошення вищезгаданого центру. Серед представників України був і директор Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України, пан Андрій Юраш, якого я сьогодні сердечно вітаю серед нас.

Не можна забути про слова подяки панові професору доктору Маркусу Фоґту з мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана. Він та співробітники очолюваної ним кафедри християнської соціальної етики усіляко підтримують нашу проектну ідею.

Перш ніж я перейду до основних принципів політики у сфері меншин, дозвольте зробити коротке зауваження щодо назви даного проекту, «Толерантність на кордонах Європейського Союзу». Через розпливчастість даного поняття я намагаюся уникати слова «толерантність» в своїх виступах та заявах у якості уповноваженого Федерального уряду з питань переселенців і національних

меншин. Латинське слово «tolerare» означає «терпіти», ба навіть «витримувати, зносити». Тобто: толерантність ми виявляємо по відношенню до якостей та поведінки, яку самі вважаємо неприйнятною, бо неправильною, поганою. Але ж я не вважаю поганими релігійні та національні меншини та їхніх представників.

Тому не варто саме тут говорити про «толерантність», а радше про повноцінне визнання, прийняття, німецькою «Akzeptanz». Знову звернімося за роз'ясненням до латинського кореня: «accipere» означає «приймати», у певному контексті навіть «схвалювати». І саме до цього ми прагнемо: представники національних меншин повинні відчувати, що суспільство «акцептує» їх у повному сенсі слова, отже, приймає у своє середовище. Приймати означає цінувати інших та їхню відмінність. Ми приймаємо тих, хто є відмінними від нас, не ставлячи себе самих вище за них. Справжнє, щире прийняття є дорогою до взаємного збагачення етносів, національностей та конфесій.

Можливо, слабкість нашої людської натури інколи робить необхідним цей проміжний крок толерантності, перш ніж ми дійдемо до справжнього прийняття інших. Тим не менше, я би хотів закликати усіх разом поміркувати над зміною назви проекту, звичайно, враховуючи нюанси усіх мов, якими розмовляють на території Карпатської України.

Таким чином, ми підійшли до теми принципів політики у сфері меншин. Я завжди підкреслюю, що політика щодо меншин постійно має статус «на допрацюванні», що тут не можна говорити про довершеність, оскільки завжди є простір для вдосконалення. Це впливає хоча б із того факту, що політика у цій сфері повинна рахуватись насамперед із людиною, з конкретним представником релігійної або етнічної меншини. І вже сам дух місця, в якому ми знаходимось, так би мовити, *genius loci* Дому єпископа Бенно, спонукає мене згадати визначну цитату святішого отця, папи римського Івана Павла II., з його промови з нагоди Міжнародного дня миру 1989 року, промови, девізом якої було «Творити мир – поважати меншини!»:

„У національному суспільстві, що складається із різних груп людей, існують два основні принципи, від яких не можна відмовлятися за

жодних умов; більше того, вони повинні слугувати базою для будь-якої суспільної структури.

Першим принципом є невід'ємна гідність кожної людини, без огляду на її расове, етнічне, культурне та національне походження чи релігійну приналежність; адже жодна людина не існує сама по собі, а знаходить свою ідентичність лише у співставленні з іншими – іншими особами або групами. Цей принцип справедливий і стосовно цілих груп людей. Вони так само мають право на власне самовизначення, яке треба захищати відповідно до гідності кожного з їх членів...

Другий принцип стосується засадничої єдності роду людського і того, що ціле людство є спільнотою, незважаючи на етнічні, культурні та релігійні відмінності, спільнотою, яка не допускає дискримінації між народами і спрямована на взаємну солідарність. Саме ця єдність вимагає плідно використовувати відмінності між членами роду людського для підсилення відчуття з'єднаності замість того, щоб поглиблювати розмежування.»

З таким розумінням політики у сфері меншин тісно пов'язане визнання індивідуального права на самовизначення, на бажання бути віднесеним до етнічної меншини або ж ні. Федеративна республіка Німеччина в рамках т. з. бонсько-копенгагенських декларацій вже у 1955 році взяла на себе таке зобов'язання перед датською меншиною у південному Шлезвігу:

«Визнання власної приналежності до датського народу та датської культури є вільним рішенням і не може бути оскаржене у законному порядку».

Тут чітко зрозуміло, що Віра не суперечить розуму. Папа Бенедикт XVI у своєму виступі в німецькому Бундестазі 22 вересня 2011 року сказав: "Для розвитку права та гуманності було вирішальним, щоб християнські теологи поставили себе на сторону філософії проти релігійного права античного політеїзму та визнали розум та природу у своїй взаємодії чинними джерелами права." Таким чином, права національних меншин та їхніх членів також засновані на природному праві.

Цей принцип діє відносно усіх автохтонних національних меншин, що проживають у Німеччині: поруч із датчанами це фриззи, сорби (лужицькі серби) та німецькі синті і рома.

З правом на індивідуальне самовизначення тісно пов'язане і право представників національних меншин на створення об'єднань для роботи заради власних цілей – це впливає і з цитати Івана Павла II. Для Федерального уряду організації національних меншин є першими контактними особами, ми підтримуємо їх структурно та фінансово разом з урядами відповідних Земель. Я не можу уявити собі компетентної політики будь-якого уряду стосовно меншин, яка б могла відмовитись від знань та досвіду організацій цих самих меншин.

Співпраця уряду, адміністрації та самоврядних організацій меншин може відбуватись лише на рівних. Федеральний уряд керується цим принципом як стосовно національних меншин в Німеччині, так і стосовно німецьких меншин у Європі та державах, що утворилися на теренах колишнього СРСР.

Останні користуються особливою підтримкою Федеративної республіки Німеччина з тієї причини, що представників цих меншин колективно звинувачували в жорстоких злочинах, які нацистська Німеччина скоїла на територіях цих держав, незалежно від особистої участі у цих злочинах. З цього впливає особливе зобов'язання Німеччини допомагати представникам німецької меншини, які ще залишились у країнах проживання, у збереженні, підтримці чи й у повторному відкритті для себе німецької мови та культури.

Хочу особливо підкреслити: Федеральний уряд бачить себе як партнера німецької меншини та урядів відповідних країн, не висуваючи при цьому жодних вимог бути країною-протектором німецьких меншин за кордоном. Федеральний президент доктор Франк-Вальтер Штайнмайер чітко наголосив на цьому 23 серпня 2017 року, під час виступу на Європейському дні пам'яті жертв сталінізму та націонал-соціалізму у Таллінні:

„Вимога верховенства права всередині держави нерозривно пов'язана з вимогою суверенітету держав назовні. Адже якщо наша держава виконуватиме свій обов'язок дбати про рівні права та шанси і боротися із дискримінацією груп населення, цим самим ми не дамо жодних аргументів для претензій самоназваних протекторів та захисників.

Жодна держава не має права проголошувати себе протектором певної групи у нашій чи й у власній країні. Ми відкидаємо такі спроби впливу. І ще одне: у світі, де розмаїття постійно зростає, такі претензії є скринькою Пандори, яку з багатьох причин краще тримати закритою. Наша позиція чітка: ми, європейці, цінуємо та захищаємо розмаїття – нашим громадянам не потрібні самопроголошені захисники ззовні!“

Підтримка завжди має бути розрахованою на збереження лояльності представників меншин до їхньої Батьківщини та на те, щоб вони були рівноправними громадянами у політиці, економіці та суспільстві рідної країни. Право меншин на збереження, плекання й розвиток власного релігійного, мовного і культурного спадку та лояльність до Батьківщини є двома сторонами однієї й тієї ж медалі!

Підтримка національних меншин так званими «материнськими» країнами може бути лише доповненням політики меншин відповідних держав проживання; така політика є невід'ємним завданням цих держав.

Тому, поруч з співпрацею із самоврядними організаціями німецьких меншин, ми завжди шукаємо також кооперації з урядами відповідних країн проживання етнічних німців. Наша підтримка завжди є максимально відкритою і прозорою. Наш Федеральний уряд має прекрасний досвід у форматі регулярних двосторонніх Міжурядових комісій. У 2016 році нам, після перерви у п'ятнадцять років, нарешті вдалося відновити засідання українсько-німецької Міжурядової комісії із співробітництва у справах осіб німецького походження, яка була покликана у життя міжурядовою домовленістю 1996 року. Разом із співголовою Комісії з українського боку, Першим заступником Міністра культури України пані Світланою Фоменко, я уже провів дві надзвичайно успішні зустрічі.

Усе сказане вище дає мені надію на те, що цей чудовий проект, який бачить традиційно мультиетнічну та мультиконфесійну Карпатську Україну базою для діяльності у напрямку миру та злагоди, також стане предметом обговорення на наступному засіданні Міжурядової комісії із співробітництва у справах осіб німецького походження.